

Kulturdepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 Oslo

Saksbehandler:
Gunstein Instefjord
Epost:
gin@forbrukerradet.no

Vår dato:
14.03.2013

Vår referanse:
13/922 - 2

Deres dato: Deres referanse:

Det vises til høringsbrev fra Kulturdepartementet 1. februar 2013 vedrørende forslag til lov om omsetning av bøker. Forbrukerrådet vil med denne uttalelsen kommentere høringsspørsmålene i forslaget til boklov. Forbrukerrådet er opptatt av de konsekvenser det vil ha for forbruker både når det gjelder pris, utvalg og digital utvikling.

Innledende kommentarer

Bøker har en viktig kulturpolitisk oppgave i vårt samfunn, som det er viktig å stimulere og ivareta. Ved å sikre forbrukere tilgang til bredde, mangfold og kvalitet stimuleres interessen for litteratur generelt og norsk litteratur spesielt. Samtidig er det viktig å se at bokbransjen også er en kommersiell bransje med kommersielle interesser. I dette ligger interesse for profittmaksimering ved salg av bøker

Høringsspørsmål 1. Lovens formålsparagraf

Forbrukerrådet mener at det må skilles mellom næringspolitikk, distriktpolitikk og språk- og litteraturpolitikk. Bokloven skal opplagt regulere det siste. At flest mulig har tilgang til bokhandel i sitt geografiske nærområde er i utgangspunktet positivt for forbruker, men ikke for enhver pris. Forbrukerrådet mener at høringsnotatet i liten grad lykkes med å beskrive de endringer som skjer i bokmarkedet. I USA er nå 61 % av boksalg online. En tilsvarende utvikling i Norge vil få konsekvenser for bokhandlernettet.

Bokhandlere i seg selv kan ikke sees som et kulturpolitisk gode. Utviklingen i form av økt netthandel også for bøker, vil medføre at den fysiske tilstedeværelsen av en bokhandel blir mindre viktig for tilgjengelighet av bøker for forbruker. Nettbokhandler sikrer hele landet tilgang til en nær total bokkatalog. Bøker solgt på nett gir også en svært god mulighet for å vise frem aktuelle bøker, anbefalinger, anmeldelser. Et godt e-bokmarked vil opplagt også gjøre det enkelt å kjøpe bøker uansett hvor du bor.

Forbrukerrådet finner det betenkelig at forlagenes økonomiske interesser, styrket gjennom vertikal integrasjon, er sammenfallende med de kulturpolitiske målene. Forbrukerrådet vil anbefale at formålsparagrafen konsentreres om språk- og litteraturpolitikken med fokus på bredde, mangfold og kvalitet i norsk litteratur, samt styrke norsk språk og skriftkultur.

Høringsspørsmål 2. E-bøker

Forbrukerrådet har merket seg at prisforskjellen mellom Norge og andre land er stor også når det gjelder e-bøker. I Norge omfatter fastprissystemet alle formater. Det betyr at prisen for e-bøker settes på samme måte som for fysiske bøker. Forbrukerrådet vil advare mot en boklov som skal gjelde for alle formater. Dagens fastprissystem har etter vår mening bidratt til at vi i dag har både liten omsetning av e-bøker og dårlige distribusjonsløsninger.

I høringsnotatet vises det til at det i dag finnes i underkant av 4000 norske titler som e-bøker. Forbrukerrådet vil påpeke at Forleggerforeningen tidligere har lovet 6000 bøker innen 2012. For Forbrukerrådet underbygger dette at det i dag for få incentiver for norske forlag, med sitt eierskap, til å satse på et fullverdig e-bokmarked.

Forbrukerrådet viser til Kulturutredningen 2014 der det klart sies at "Det er likevel et stykke fram før tilbudet av norske e-bøker kan sies å være tilfredsstillende og i tråd med kulturpolitiske ambisjoner. I motsetning til hva som er tilfellet for papirbøker, viste tallene for 2011, det året de første norske e-bøkene kom på markedet, at det ble lest langt flere engelske enn norske e-bøker i Norge. Det er grunn til å tro at dette har sammenheng med prisforskjeller og et for dårlig utvalg av norske e-bøker i starten". Dette er en vurdering vi slutter oss til.

Forbrukerrådet vil også påpeke at den beskrivelse som gis i høringsnotatet (1. avsnitt side 10) av forskjeller mellom norske og utenlandske tilbydere ikke er korrekt. Det er ikke grunnlag for å hevde at norske tilbydere gir bedre fleksibilitet i forhold til ulike plattformer enn utenlandske tilbydere. De fleste løsninger medfører begrensninger for kjøper, og som Hedemark fylkeskommune bemerker i sitt høringssvar av 04.03.13

"... det ikke medfører riktighet at man i Norge «har [...] tilgang til alle sine e-bøker fra alle elektroniske plattformer (det være seg mobiltelefon, PC, nettbrett eller lesebrett)». Noen lesebrett, for eksempel Kindle (som selges av Amazon), vil man ikke være i stand til å lese norske e-bøker på. På grunn av ulike leseformat og fordi DRM-sperren på lovlig kjøpte norske e-bøker ikke kan fjernes uten å bryte juridiske begrensninger. Dette er av betydning fordi lesere med slike lesebrett ikke har lik tilgang til norske e-bøker som lesere med digitale innretninger som gir tilgang."

Forbrukerrådet deler Konkurransetilsynets vurdering av at besparelser i forbindelse med trykking, distribusjon og salg av e-bøker, under gjeldende system, ikke kommer forbruker til gode. En boklov som også omfatter e-bøker vil fort hindre en økning av e-boksalget. De som eier bokhandlene vil da kunne fastsette innkjøpsprisen og utsalgsprisen i alle kanaler, og e-bøkene vil fortsatt være like dyre som papirbøkene. Det er Forbrukerrådets mening at Bokavtalen i dag bidrar negativt når det gjelder forbrukernes tilgang til litteratur gjennom nye teknologiske løsninger.

Forbrukerrådet vil også påpeke at det ikke var en del av mandatet til utredningen om Litteratur- og språkpolitiske virkemidler å utrede e-bøker. Det medfører at man på dette området står i fare for å lovregulere et område i kraftig utvikling uten at det foreligger utredninger som analyserer mulige konsekvenser av disse.

Forbrukerrådet støtter at e-bøker ikke omfattes av bokloven.

Høringsspørsmål 5. Fastpris

Forbrukerrådet er enig med Konkurransetilsynet i at en mindre inngripende fastprisordning vil bidra til å skape mer konkurransedynamikk i markedet. Dersom en videreføring skal vurderes, må det etter vår mening skje på en måte som sikrer fleksibilitet der forlaget selv står fritt til å velge om en utgivelse skal ha fastpris eller ikke.

Prisen på bøker i Norge er etter Forbrukerrådets mening unaturlig høy. En mindre inngripende ordning vil kunne bidra til å skape mer konkurranse i markedet. Vi har merket oss at

Konkurransetilsynet har foretatt en sammenligning av priser på bøker i Sverige og Norge for både innbundne bøker og pocket bøker både i 2010 og i 2012. Sammenligningen viser at prisene på innbundne bøker i gjennomsnitt er tilnærmet dobbelt så høyt i Norge sammenlignet med Sverige, mens for pocketbøker er prisforskjellen nesten fire ganger så stor. Prisforskjellen mellom Sverige og Norge økte også noe mellom 2010 og 2012. De prissammenligninger som er gjort, inkludert gjennomsnittsprisene i utvalgte land i EU-litteraturredningen, viser tydelig at et friprissystem vil gi lavere pris enn fastprissystemer.

Dagens bokavtale omfatter rundt 80 % av det norske bokmarkedet (www.forleggerforeningen.no/nor/om_dnf), og medfører at forlagene bundet av avtalen har mindre insentiver til å konkurrere på pris. At vi har forlag som ikke er med i avtalen sikrer at visst konkurransekorrktiv.

Forbrukerrådet er i utgangspunktet i mot en fastprisordning for bøker men vil med de alternativer som er skissert anbefale alternativ 2 som gir rett til å samarbeide om bokomsetning.

Høringsspørsmål 7 Fastprisens lengde

Forbrukerrådet har merket seg at i andre boklover i Europa har hver utgivelse sin egen fastprisperiode. Vi vil anbefale en slik tilnærming da ikke alle utgivelser er like ressurskrevende. En kortere fastprisperiode hvor bokhandlerne har mulighet til å gi større rabatter enn dagens 12,5 % vil bidra til å redusere de negative virkningene av en fastprisordning.

Forbrukerrådet anbefaler en individuell fastprisperiode med et tak på hvor lang perioden bør være.

Avslutning

Forbrukerrådet vil påpeke at det i konklusjonen til Utredningen om litteratur- og språkpolitiske virkemidler utarbeidet for Kulturdepartementet slås fast at "*Ses de litteratur- og språkpolitiske målene samlet tyder tall fra bransjen på at måloppnåelsen stort sett er styrket fra 2005 til i dag, og vi at vi oppnår litteraturpolitiske mål bedre her til lands enn i Sverige og Danmark. Det er imidlertid vanskelig å fastslå sammenhengen mellom måloppnåelsen og de statlige virkemidlene på litteraturområdet*" (s.3).

Forbrukerrådet er generelt skeptisk til at aktører i en bransje gis anledning til å samarbeide om pris, da dette normalt vil medføre høyere priser for forbrukerne og hindre innovasjon. De utredninger som er gjort gir heller ikke noe entydig svar på sammenhengen mellom måloppnåelse og de statlige virkemidlene.

Forbrukerrådet er enig i at det er viktig å opprettholde og videreutvikle både bredde, mangfold og kvalitet i norsk litteratur, og at det der viktig å styrke norsk språk og skriftkultur. Forbrukerrådet ser det imidlertid som svært uheldig dersom forbrukere skal subsidiere en kommersiell bransje, med det argument at det skal opprettholde en viktig kulturpolitisk oppgave i forbindelse med salg av breddeutgivelser og opprettholdelse av bokhandler i distriktene. En boklov som omfatter hele bransjen og alle formater vil videreføre og til dels forsterke de konkurransemessige negative sidene ved dagens bokavtale, samtidig som det fremstår som et upresist og kostbart virkemiddel. Vi kan ikke se at det finnes faglig grunnlag for en så sterk inngripen.

Vennlig hilsen

FORBRUKERRÅDET

Randi Flesland
Direktør

Gunstein Instefjord
Fagdirektør

Dette dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke signatur.